

POSTANOWIENIE

5 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Grzesiowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Beata Janiszewska

SSN Kamil Zaradkiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 5 czerwca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej P. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
od postanowienia Sądu Okręgowego w Rzeszowie
z 18 stycznia 2022 r., V Ca 465/21,
w sprawie z wniosku J. P. i J. M.
z udziałem P. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
o ustanowienie służebności przesyłu,

**uchyla zaskarżone postanowienie w całości i przekazuje
sprawę Sądowi Okręgowemu w Rzeszowie do ponownego
rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Beata Janiszewska

Krzysztof Grzesiowski

Kamil Zaradkiewicz

[dr]

UZASADNIENIE

1. Postanowieniem z 15 marca 2021 r. Sąd Rejonowy w Rzeszowie na wniosek J.P. i J.M. ustanowił na prawie własności bliżej oznaczonych nieruchomości położonych w Ś. na rzecz uczestnika P. Sp. z o.o. w W., bliżej określoną służebność przesyłu polegającą na znoszeniu sieci gazowej średniego

ciśnienia oraz na prawie do eksploatacji oznaczonych urządzeń przez uczestnika, w tym swobodnym dostępie do urządzeń, obejmującym prawo wejścia, wjazdu oraz wykonywania robót budowlanych w celu budowy, kontroli, konserwacji, modernizacji, naprawy oraz wymiany urządzeń, w tym przebudowy sieci - w zakresie niezbędnym do zapewnienia prawidłowego i niezakłóconego działania w/w urządzeń; zasądził od uczestnika P. Sp. z o.o. w W. solidarnie na rzecz wnioskodawców J.P. i J.M. kwotę 26.579 zł tytułem wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesylu; umorzył postępowanie w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach postępowania.

2. Postanowieniem z 18 stycznia 2022 r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie oddalił apelację uczestnika i orzekł o kosztach postępowania.

3. Z ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd Rejonowy i zaakceptowanych przez Sąd Okręgowy wynika, że wnioskodawcom przysługuje na zasadzie wspólności ustawowej małżeńskiej prawo własności bliżej określonych nieruchomości, graniczących ze sobą i położonych równolegle do przebiegu drogi krajowej nr [...]. Należący do uczestnika gazociąg biegnie wzdłuż tej drogi, w linii prostej przez wszystkie te nieruchomości.

Decyzją Wojewody [...] z 7 kwietnia 2010 r. orzeczono o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej pn.: „[...] m.in. na terenie nieruchomości należących do wnioskodawców. Jednocześnie w pkt 5 ww. decyzji ustalono obowiązek przebudowy istniejącej sieci uzbrojenia terenu i dróg innych kategorii i zezwolono na wykonanie przebudowy zgodnie z zatwierdzonym projektem budowlanym m.in. na tych nieruchomościach. W pkt 6 decyzji, odnośnie do omawianych gruntów, wskazano, iż dla realizacji obowiązku określonego w pkt 5 określa się ograniczenia w korzystaniu z nieruchomości, polegające na wykonaniu na części tych nieruchomości robót budowlanych polegających na przebudowie gazociągów wysokiego i niskiego ciśnienia. Wskazana decyzja została utrzymana w mocy decyzją Ministra Infrastruktury z 5 kwietnia 2011 r. W ramach tej inwestycji drogowej doszło do wymuszonego przesunięcia przebiegu gazociągu o średnicy 150mm m.in. na działki wnioskodawców i jego poszerzenie poprzez zastosowanie

rur o średnicy 180 mm. Właścicielem przedmiotowej sieci gazociągowej była K. Sp. z o.o. z siedzibą w T. – poprzednik prawny uczestnika.

4. Sąd Okręgowy podzielił ocenę prawną dokonaną przez Sąd Rejonowy, który uznał, że wniosek o ustanowienie służebności przesyłu zasługuje na uwzględnienie, a jego podstawę prawną stanowi art. 305² § 2 k.c. Zdaniem sądów meriti służebność przesyłu jest niezbędna uczestnikowi do prawidłowego korzystania z gazociągu znajdującego się na działkach wnioskodawców, ponieważ decyzja Wojewody [...] z 7 kwietnia 2010 r. nie wprowadziła dla wnioskodawców żadnego obowiązku znoszenia powstałego stanu rzeczy i wynikających z niego ograniczeń w prawie własności na przyszłość.

5. W skardze kasacyjnej uczestnik postępowania w całości zaskarżył postanowienie Sądu Okręgowego, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Uczestnik zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie następujących przepisów prawa materialnego:

1) art. 305¹ k.c. poprzez jego błędne zastosowanie w mniejszym stanie prawnym i faktycznym oraz ustanowienie służebności przesyłu na rzecz uczestnika, w sytuacji gdy uczestnikowi przysługuje już alternatywny tytuł prawny do nieruchomości w postaci decyzji Wojewody [...] o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej z 7 kwietnia 2010 r., tj. wydany w trybie administracyjnym, wykluczający możliwość ustanowienia służebności na podstawie przepisów prawa cywilnego;

2) art. 305² § 2 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie i przyznanie wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu w sytuacji, gdy kwestia odszkodowania za trwałe ograniczenie sposobu korzystania z działki wnioskodawców winna zostać rozstrzygnięta w postępowaniu administracyjnym w przedmiocie ustalenia odszkodowania, a co wynika także z tego, że uczestnik posiada przyznany już uprzednio na mocy decyzji Wojewody [...] o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej z 7 kwietnia 2010 r tytuł prawny do nieruchomości;

3) art. 11 f ust. 1 pkt 8 lit. g i h oraz art. 11 f ust. 2 ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji

inwestycji w zakresie dróg publicznych w zw. z art. 124 ust. 4-8 i art. 124a ustawy o gospodarce nieruchomościami poprzez ich niezastosowanie i nieuznanie, że kwestię trwałego ograniczenia sposobu korzystania z działki wnioskodawców rozstrzygnięto w postępowaniu administracyjnym zakończonym decyzją Wojewody [...] o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej z 7 kwietnia 2010 roku zarówno w zakresie legitymacji do posadowienia (budowy) urządzeń na działce wnioskodawców przez inwestora, jak również do późniejszego uprawnienia uczestnika do korzystania z tej nieruchomości przy eksploatacji tych urządzeń czy usuwania skutków awarii.

6. Ponadto uczestnik zarzucił naruszenie następujących przepisów prawa procesowego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy tj. art. 382 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. - poprzez czysto hipotetyczne, niepoparte żadnymi faktami ani stosownymi dowodami przyjęcie przez sąd drugiej instancji, iż decyzja Wojewody [...] z 7 kwietnia 2010 roku nie obejmowała swoimi skutkami okresu po zakończeniu budowy gazociągu, a tym samym, że miała nie wprowadzać dla wnioskodawców obowiązku znoszenia powstałego stanu rzeczy i wynikających z niego ograniczeń w prawie własności.

7. Wnioskodawcy w odpowiedzi na skargę kasacyjną wnieśli o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o oddalenie skargi kasacyjnej, a także o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

8. Odnosząc się, w pierwszej kolejności, do zarzutów naruszenia prawa procesowego, należy wskazać, że postępowanie o ustanowienie służebności przesyłu toczy się w trybie nieprocesowym, a zatem powołane w zarzucie dotyczącym naruszenia prawa procesowego przepisy nie mają zastosowania wprost, ale – na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. – są stosowane jedynie „odpowiednio”. Omawiane zarzuty skargi nie obejmują jednak odwołania do tego przepisu, co już tylko z tego powodu je dyskwalifikuje.

9. Zasadne natomiast okazały się zarzuty naruszenia prawa materialnego, zwłaszcza zastosowania art. 305² § 2 k.c. w świetle przepisów ustawy o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych powiązanych z przepisami ustawy o gospodarce nieruchomościami.

10. W okolicznościach sprawy spór dotyczył problemu, czy uczestnikowi przysługuje skuteczne prawo do korzystania, w określonych granicach, z nieruchomości będącej przedmiotem własności wnioskodawców. Innymi słowy, czy w dalszej konsekwencji wnioskodawcom przysługuje możliwość domagania się ustanowienia służebności przesyłu.

11. Zgodnie bowiem z art. 305² § 2 k.c. jeżeli przedsiębiorca przesyłowy odmawia zawarcia umowy o ustanowienie służebności przesyłu, a jest ona konieczna do korzystania z urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1 k.c., właściciel nieruchomości może żądać odpowiedniego wynagrodzenia w zamian za ustanowienie służebności przesyłu. Roszczenie o ustanowienie służebności przesyłu przysługuje więc właścicielowi nieruchomości wyłącznie w przypadku, gdy przedsiębiorca przesyłowy nie dysponuje innym tytułem prawnym umożliwiającym mu korzystanie z urządzeń przesyłowych znajdujących się na cudzym gruncie (zob. postanowienie SN z 16 listopada 2023 r., II CSKP 1790/22).

12. Uczestnik postępowania swój tytuł prawny do korzystania z nieruchomości gruntowych wnioskodawców upatrywał w decyzji Wojewody [...] z 7 kwietnia 2010 r. o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej wydanej na podstawie ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (dalej w skrócie: „specustawa drogowa”). Wskazana decyzja obejmowała przebudowę istniejącej sieci uzbrojenia terenu i przeniesienie gazociągu należącego do poprzednika prawnego uczestnika na grunty należące do wnioskodawców. Decyzja określała również ograniczenia w korzystaniu z nieruchomości wnioskodawców dla realizacji tego obowiązku.

13. Sądy meriti uznały, że decyzja Wojewody [...] z 7 kwietnia 2010 r. uprawniała uczestnika (a dokładnie jego poprzednika prawnego) jedynie do przeprowadzenia inwestycji (tj. przeniesienia gazociągu na grunty wnioskodawców), ale nie wykreowała tytułu prawnego do korzystania z nieruchomości wnioskodawców na przyszłość, z czym nie można się zgodzić. Zgodnie bowiem z art. 11 f ust. 2 specustawy drogowej do wskazanych w decyzji ograniczeń w korzystaniu w nieruchomości stosuje się odpowiednio przepisy art. 124 ust. 4-7 i art. 124a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (dalej w skrócie: u.g.n.). W interesującym nas zakresie istotne znaczenie ma regulacja z art. 124 ust.6 u.g.n., zgodnie z którą właściciel jest obowiązany udostępnić nieruchomość w celu wykonania czynności związanych z przebudową, konserwacją oraz usuwaniem awarii ciągów, przewodów i urządzeń służących do przesyłania lub dystrybucji płynów, pary, gazów i energii elektrycznej, a obowiązek ten podlega egzekucji administracyjnej.

14. W orzecznictwie (zob. wyrok NSA z 21 października 2020 r., I OSK 1062/20; wyrok NSA z 13 lutego 2020 r., I OSK 1979/18) dominuje pogląd, że decyzja wydana na podstawie art. 124 ust. 1 u.g.n., do której stosuje się art. 124 ust. 6 u.g.n., kreuje trwały administracyjny tytuł prawny do korzystania z cudzej nieruchomości. Tytuł ten jest odrębnym tytułem prawnym od służebności przesyłu, a uzyskanie go – w zasadzie wyklucza potrzebę uzyskania służebności przesyłu, chyba że zakres korzystania z cudzej nieruchomości będzie wykraczał poza ustawowe ramy określone w art. 124 ust. 6 u.g.n.

15. Powyższe stwierdzenia można odnieść do decyzji wydanej w oparciu o art. 11 f specustawy drogowej, do której również stosuje się art. 124 ust. 6 u.g.n. Decyzja zezwalająca na realizację inwestycji drogowej ma szczególny charakter względem innych aktów administracyjnych. Zgodnie z art. 11f ust. 1 specustawy drogowej zezwolenie to pełni rolę decyzji zintegrowanej, która obejmuje m.in. zgodę budowlaną na realizację inwestycji drogowej, dodatkowo w decyzji tej zatwierdza się geodezyjny podział nieruchomości, wskazuje nieruchomości przechodzące z mocy prawa na rzecz podmiotu publicznego, jak również określa się towarzyszące realizacji inwestycji drogowej ograniczenia na nieruchomościach znajdujących

się poza liniami rozgraniczającymi teren pasa drogowego (zob. wyrok NSA z 18 lipca 2018 r., II OSK 1209/18).

16. Rację ma więc skarżący, że decyzja Wojewody [...] z 7 kwietnia 2010 r. stanowi trwały administracyjny tytuł prawny do korzystania z gruntów wnioskodawców nakładający na nich - na podstawie art. 124 ust. 6 u.g.n. w zw. z art. 11 f ust. 2 specustawy drogowej - podlegający egzekucji administracyjnej obowiązek udostępniania nieruchomości w celu wykonania czynności związanych z przebudową, konserwacją oraz usuwaniem awarii gazociągu. Tytuł ten co do zasady wyklucza potrzebę przymusowego ustanowienia służebności przesylu na podstawie art. 305² § 2 k.c. Sąd Okręgowy nie ustalił przy tym, by zakres aktualnego korzystania z gruntu miał być szerszy niż wynikający z ustawowych ram decyzji Wojewody [...] z 7 kwietnia 2010 r., określonych w art. 124 ust. 6 u.g.n., co mogłoby uzasadniać ustanowienie służebności gruntowej w trybie art. 305² § 2 k.c. Wskazane niedostatki ustaleń ze strony Sądu Okręgowego uniemożliwiają prawidłową kontrolę kasacyjną zaskarżonego orzeczenia.

17. Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Rzeszowie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c.).

Beata Janiszewska Krzysztof Grzesiowski Kamil Zaradkiewicz

(G.N.-J.)

[r.g.]